

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ย่อมเป็นที่ปรารถนาของทุกคนภายในชาติ และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาตินั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้หากคนในชาติขาดซึ่งความร่วมมือและความสมัครสมานสามัคคีในวิถีของพลเมืองที่ดี การศึกษาเป็นส่วนที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้มองเห็นความสำคัญ ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และ บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 8) มาตรา 6 ซึ่งมีหลักการว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 4)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในข้อที่ 1 ว่า ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 1 ความว่า ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยมีตัวบ่งชี้ที่ 1 ว่ามีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตาม ระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนา ตัวบ่งชี้ที่ 2 ชื่อสัตย์สุจริต ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตัวบ่งชี้ที่ 4 ประหยัด ซึ่งถือว่าการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีจุดเน้นในด้านระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง

โรงเรียนเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่มีภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนให้มีคุณภาพบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการปลูกฝัง

แนวทาง การปฏิบัติให้กับนักเรียน ให้มีการประพฤติปฏิบัติตัวที่ดี ดูแลป้องกันและควบคุม แก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสำคัญของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้สามารถลดปัญหาพฤติกรรมในด้านความประพฤติ ของนักเรียนได้ตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆตลอดจนวินัยใน โรงเรียนได้กำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของนักเรียน ให้สามารถควบคุมตนเอง และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กติกาของสังคมได้อย่างเหมาะสมเพื่อ ประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2542 : 6) การมีวินัยถือว่าเป็นพื้นฐาน สำคัญในการดำเนินกิจกรรมในสังคม การปลูกฝังวินัยจะทำให้บุคคลยอมรับกฎเกณฑ์ที่สังคม กำหนด วินัยยังเป็นวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งจะทำให้เด็กนักเรียนรู้พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ทำให้เด็กพัฒนาตนเองสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถควบคุมตนเองได้ด้วยเหตุนี้การปลูกฝังและ เสริมสร้างควมมีวินัยแก่คนในชาติ เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมืองนั้นควรเริ่มต้นที่ เยาวชน โดยให้ประพฤติและฝึกจนเป็นนิสัย เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่มีวินัยในอนาคต (เปรม ติณสูลานนท์, 2527 : 15) จุดมุ่งหมายในการที่จะอบรมเด็กให้มีวินัยนั้น คือต้องการให้เด็ก สามารถควบคุมตนเองได้ และสามารถทำสิ่งต่างๆได้เรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากระเบียบวินัยของโรงเรียน เป็นแบบแผนความประพฤติที่ครู และหรือ นักเรียนร่วมกันกำหนดขึ้นไว้เพื่อให้สมาชิกในโรงเรียนควบคุมตนเอง ดังนั้น ถ้านักเรียนใน โรงเรียนสามารถปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้ ก็ย่อมมีผลทำให้สมาชิกทุกคนอยู่กันอย่างมี ความสุขจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล โดยอาศัย กระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งโรงเรียนเป็นสถาบันหลัก ดังที่ ھرรษา นิลวิเชียร (2536 : 20) ได้กล่าวว่า บทบาทของโรงเรียน คือ สถาบันการศึกษาที่ต้องรับผิดชอบในการเสริมสร้าง ระเบียบวินัยให้แก่เด็กหรือเยาวชน ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งในงานกิจการนักเรียน การบริหารงาน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ คือ ต้องมีความรู้คู่คุณธรรม สอดคล้องกับความต้องการของสังคมถือได้ว่า โรงเรียนเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญ และผู้ที่มี บทบาทในการพัฒนานักเรียนก็คือครู ครูมีใจเพียงแต่ให้วิชาความรู้แก่เด็กและเยาวชนของชาติ เท่านั้น แต่ต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้เขาเหล่านั้นด้วย และผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดใน โรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียน ยิ่งในโรงเรียนประถมศึกษาผู้บริหารและครูที่ปรึกษาหรือครู ประจำชั้นมีโอกาสดูแลเด็กมากที่สุด

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานเปิดสอนในระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในปี

การศึกษา 2551 มีนักเรียนทั้งสิ้น 2,638 คนระดับปฐมวัย 439 คน ระดับประถมศึกษา 2,097 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 102 คน มีครู 114 คน นักการภารโรง 5 คน โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการพัฒนาวิสัยทัศน์นักเรียนด้านการรักษาความสะอาด โดยแต่ละกิจกรรมจะดำเนินการแบบมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมอบรมหน้าเสาธง กิจกรรมการตรวจสุขภาพร่างกายและเครื่องแต่งกายกิจกรรมการดูแลรักษาความสะอาดอาคารและบริเวณโรงเรียน กิจกรรมสอนลูกเสือ - เนตรนารีการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน กิจกรรมประชาธิปไตย กิจกรรมการอบรมวันศุกร์สุดสัปดาห์ เป็นต้น การดำเนินงานตามกิจกรรมดังกล่าว ยังไม่ส่งผลต่อการมีระเบียบวินัยเท่าที่ควร จากการรายงานผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) ตามมาตรฐานการศึกษา มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ที่ 1 นักเรียนมีวินัยและความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา นักเรียนยังมีข้อบกพร่องในเรื่องของการมีวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ จากการสังเกตสภาพที่เป็นจริงที่พบเห็นอยู่เป็นประจำในโรงเรียน พบว่านักเรียนยังขาดระเบียบวินัยมาก เช่น อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและเครื่องแต่งกายไม่สะอาด แต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบ ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ทั้งขยะไม่ถูกที่ ห้องเรียนสกปรก และจัดโต๊ะม้านั่งไม่เป็นระเบียบ ถอดรองเท้าและวางรองเท้าไม่เป็นระเบียบ ไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดห้องเรียนและห้องพิเศษ รวมทั้งบริเวณและงานที่ได้รับมอบหมาย สภาพเช่นนี้ทำให้โรงเรียนไม่สะอาด ไม่น่าอยู่ ไม่น่าเรียนและเป็นปัญหาในการพัฒนาวิสัยทัศน์นักเรียนในด้านอื่น ๆ

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยค้นคว้าในฐานะครูหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีหน้าที่ต้องคอยดูแลความประพฤติด้านคุณธรรม จริยธรรม ร่วมกับทางโรงเรียน ได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัย สนใจในการที่จะดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยจะใช้กระบวนการบริหารดำเนินการการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ให้นักเรียนได้ฝึกและปฏิบัติ ให้เป็นวิถีอย่างจริงจัง ทั้งภายในและนอกโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการพัฒนาวิสัยทัศน์และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี จึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาวิสัยทัศน์ด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม อำเภอเมืองมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการดำเนินการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความสะอาด โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยการพัฒนากการดำเนินการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความสะอาด โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล จำนวน 118 คน

1.1 กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 21 คน ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้วิจัย

1.1.2 ผู้อำนวยการโรงเรียน

1.1.3 ผู้ร่วมวิจัยที่ยินดีและสมัครใจเข้าร่วมวิจัย ประกอบด้วย

1) ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 16 คน

2) ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 3 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 97 คน ประกอบด้วย

1.2.1 กลุ่มนักเรียนเป้าหมาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 90 คน

1.2.2 ครูฝ่ายปกครอง จำนวน 1 คน

1.2.3 ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 คน

1.3 กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2551 จำนวน 90 คน

ระยะเวลาในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนากการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านการรักษาความสะอาด ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2551 ถึง เดือนมีนาคม 2552

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียน หมายถึง การพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านการรักษาความสะอาด โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control : A-I-C) และการนิเทศภายใน

2. การเสริมสร้างวินัยด้านการรักษาความสะอาด หมายถึง การเสริมสร้างวินัยของกลุ่มเป้าหมาย โดยการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยด้านการรักษาความสะอาด 2 กิจกรรม คือ

2.1 กิจกรรมโรงเรียนสวยด้วยมือเรา หมายถึง กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดของกลุ่มเป้าหมาย โดยการแบ่งความรับผิดชอบในการทำความสะอาดในบริเวณโรงเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการรักษาความสะอาดในโรงเรียน

2.2 กิจกรรมประกวดนักเรียนสุขภาพดี กิจกรรมการประกวดนักเรียนที่มีสุขภาพดี ร่างกายและเครื่องแต่งกายสะอาด เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีการพัฒนาด้านการรักษาความสะอาดของเครื่องแต่งกายและร่างกาย

3. วินัยด้านการรักษาความสะอาด หมายถึง การแสดงพฤติกรรมบ่งชี้ของนักเรียน ในด้านการรักษาความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกาย ตลอดจนการรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน

3.1 การรักษาความสะอาดของร่างกาย หมายถึง การรักษาความสะอาดของร่างกาย นักเรียน

3.2 การรักษาความสะอาดการแต่งกาย หมายถึง การแต่งกายด้วยเสื้อผ้า ถุงเท้า รองเท้า สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่สะอาดเรียบร้อย ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน

3.3 การรักษาความสะอาดของห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน หมายถึง การรักษาความสะอาดของห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม บริเวณโรงเรียน อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ สื่อประกอบการเรียนที่ได้รับมอบหมายเป็นเวรรักษาความสะอาดพร้อมที่จะใช้ในการเรียน และการปฏิบัติงาน

4. กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมที่ใช้พัฒนาครู และนักเรียน ให้มีความตระหนักรู้ มีความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม แล้วนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ มี 3 ขั้นตอน คือ

4.1 **ขั้นตอนสร้างความรู้ (Appreciation – A)** หมายถึง ขั้นตอนที่ต้องทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดยอมรับและชื่นชมต่อกันอื่น แสดงความคิดเห็น ความต้องการในสิ่งที่ดำเนินงานแล้วสร้างเป็นนโยบาย

4.2 **ขั้นตอนการสร้างแนวทางพัฒนา (Influence – I)** หมายถึง ขั้นตอนการหาวิธีการทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในขั้นตอนการสร้างความรู้

4.3 **ขั้นตอนการสร้างเสริมแนวทางปฏิบัติ (Control – C)** หมายถึง การนำเอาโครงการหรือกิจกรรมสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินงานรับผิดชอบกิจกรรมหรือโครงการ

5. **การนิเทศภายใน** หมายถึง การนิเทศ กำกับ ติดตามตลอดจนการให้ความช่วยเหลือครูกลุ่มผู้ร่วมวิจัยในการแก้ปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน ด้านการรักษาความสะอาด โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการแก้ปัญหาวินัยด้านความสะอาดของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม
2. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาด้านความสะอาดของนักเรียน ในหน่วยงาน